

DERSHANELERİN EĞİTİM SİSTEMİMİZDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

İlknur Nezaket Baran
KTÜ
Trabzon
ilknurnbaran@gmail.com

Yrd. Doç. Dr.Taner Altun
KTÜ
Trabzon
taneraltun@gmail.com

Özet

Çalışmanın amacı, öğrencileri merkezi sınavlara hazırlayan dersanelerin eğitim sistemindeki yerinin dersane öğrencisi, dersane öğretmeni ve velilerin görüşleri doğrultusunda ortaya konulmasıdır. Bu bağlamda, çalışmanın örneklemini, Trabzon ilinde bulunan ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin kayıtlı olduğu özel bir dersanede görev yapan 31 öğretmen, bu öğretmenlerden birinin rehberliğindeki 52 sekizinci sınıf öğrencisi ve velilerinden oluşmaktadır. Araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma bulguları literatürün incelenmesi ve ankete dayalı verilerden oluşmaktadır. 1998 yılında T.C. MEB EARGED tarafından gerçekleştirilen “Özel Dersanelerin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri ve Geleceği” adlı çalışmadaki anket formlarından özel dersanede çalışan öğretmen değerlendirme anketi, öğrenci değerlendirme anketi ve veli değerlendirme anketleri ilköğretim düzeyine uyarlanarak gerekli düzenlemeler yapılmış, bazı maddelerin çıkarılmasıyla veri toplama aracı oluşturulmuştur. Genel sonuçlara bakıldığında; öğrencilerin dersaneye gitme sebepleri dersane öğretmenleri, öğrenciler ve veliler açısından incelenmiştir. Liselere giriş için nasıl bir yöntem uygulanması gerektiği öğretmenler, veliler ve öğrenciler açısından irdelenmiştir. Öğrencilerin dersanelere olan bağımlılığını azaltmak için okullarda eğitimin niteliğini arttırmak gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Dersane, sınav sistemi, dersane öğretmeni, öğrenci, veli.

ROLE AND IMPORTANCE OF DERSHANES IN OUR EDUCATION SYSTEM

Abstract

The aim of this study is to elaborate the place of dershanes (private education centers) which prepares students to national exams within the education system through the views of students, teachers and parents. In this vein, the sample of this study consist of 31 teachers who work in a private dershane in Trabzon, 52 eighth grade students who attend to this organization and parents of those selected students. The descriptive survey model has been used in the study. Findings of the study are based on literature search and analysis of employed questionnaire. Data collection tool was developed on the basis of questionnaires used by Turkish Ministry of National Education and EARGED directorate's research in 1998 titled "The place and Future of Private Dershanes in Turkish Education System". Teacher, student and parent evaluation questionnaires which were used by the Ministry of National Education were adopted to this study. Some items of the questionnaire were removed or re-organized and final questionnaire were generated and used for data collection. The reason for attending to dershanes were examined in terms of teachers, students and parents' views. In general, findings of the study illustrates that overcrowded classrooms in state schools, being in a class where academic achievement level of students is too low; incompatibility between school exams and national exams and need for reorganization of school curricula according to central examinations were reported as the main reasons for students to attend dershanes. At the end of the study some recommendations were given about increasing the quality of teaching in state schools in order to decrease the students' dependency to dershanes.

Key Words: Dershane, examination system, views of teachers, students and parents.

GİRİŞ

Eğitim “Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972:12). Bu süreç birey doğduğu andan itibaren gerek örgün eğitim adı altında okullarda, gerekse yaygın eğitim adı altında okul dışında (halk eğitimi, dershaneler, özel kurslar, hizmet içi eğitim kursları vs.) gerçekleştirilir. Eğitimin amacı, bilimsel bilgi öğretmenin yanı sıra iyi insan, iyi vatandaş, iyi üreticiler yetiştirme ve kültür aktarıcılığı yapmaktır (Büyükbaş, 1997; MEB, 1998).

Ülkemizde örgün eğitim kurumları okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve yükseköğretim (üniversite) olarak kademelenmektedir. Bu kademeler arası geçişler (ortaokul-lise arasında ve lise-üniversite arasında) merkezi sınavlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir.

Okullarda kullanılan ölçme sistemi ile merkezi sınavda kullanılan ölçme sistemi farklıdır. Bu durum Türkiye’de uygulanan merkezi sınavların (TEOG, YGS, LYS gibi) öğrencileri resmi okullar dışındaki kurumlara (özel dersane, etüt merkezi vb.) yönlendirdiği gözlenebilmektedir (MEB, 1998; Şirin, 2000; Özmen, 2005; Turan ve Alaz, 2007; Ayvaci ve Er Nas, 2009; TED, 2010; Sarier, 2010). Dershaneler özellikle üniversiteye giriş sınavına yönelik bir ihtiyaçtan doğmuş; bu kurumların, öğrencilerin sınavdaki başarılarını artırmak amacıyla yönelik olarak düzenlenmeleri sonucunda eğitimden çok, sınava hazırlığın odağa alındığı bir öğretim etkinliği oluşturmuştur (MEB, 1998).

Öğrenciler, zayıf oldukları derslerden eksiklerini gidermek, test tekniği kazanarak merkezi sınavlarda başarılı olmak için dershaneye gitmeyi zorunlu olarak görmekte, okuldaki öğretimin merkezi sınavlar için yetersiz olduğunu düşünmektedirler (Büyükbaş, 1997; MEB, 1998; Şirin, 2000; Turan ve Alaz, 2007; Yeşilyurt, 2008; Ayvaci ve Er Nas, 2009; Baştürk ve Doğan, 2010; Özden, 2010). Bu durum dershanelerde yapılan eğitimin, eğitimin amacına hizmet etmediğini göstermekle birlikte, sürekli uygulanan testlerin öğrencilerin kendilerini eleştirel düşüncelerini olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Turan ve Alaz, 2007).

Dershane öğretmenlerinin okul öğretmenlerine oranla daha çok bilgili olduğu düşünülmektedir (Şirin, 2000). Ayrıca dershane öğretmenleri öğrencilerle birebir ilgilenmekte; etkin rehberlik ve yönlendirme çalışmaları yapılmaktadır (Özmen, 2005; Yeşilyurt, 2008). Bu sebeplerden ötürü de dershaneler tercih edilmektedir.

Dershanelerin bu denli tercih edilmesi, eğitim sisteminin içinde bulunduğu çıkmazı bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermektedir. Eğitim, her bireyin en doğal hakkıdır ama ne kadar çok piyasalaşırsa, eğitim hakkından söz etmenin de o kadar güç olduğu bilinmektedir. Dershanelerin bu bağlamda varolan eşitsizlikleri, hiyerarşiyi ve sınıfsal, bölgesel, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkları ürettiği görülmektedir (Gök, 2005).

Son günlerde dershanelerin dönüştürülmesi/kapatılması ile ilişkili olarak kamuoyunda gelişmekte olan tartışmaların doğru bir temelde gerçekleşmesi gerekmektedir. Türkiye’de eğitim politikalarında değişim konularında sıkça yaşanan bir durum olarak konunun özünden uzak ve yapıcı olmayan tartışmaların ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, köklü ve kapsamlı değişikliklerin ani biçimde gündeme getirilmesi ve yeterli zaman verilmeksizin uygulamaya konması da süreci sıkıntıya sokan bir hareket olarak kabul edilmektedir. Ülkedeki birçok bireyi doğrudan ilgilendiren dershaneler konusundaki tartışmaların da, ilgili sorunların olası nedenlerinin ve çözümlerinin veri temelli ve bütüncül bir biçimde ele alınabileceği bir zemine yönlendirilmesi gereklidir (Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi, 2013).

Bu nedenle çalışmanın amacı, özel öğretim kurumlarından olan ve öğrencileri liselere ve üniversiteye giriş sınavlarına hazırlayan dershanelerin eğitim sistemindeki yerinin dershane öğrencisi, dershanede görev yapan öğretmen ve velilerin görüşleri doğrultusunda ortaya konulması ve araştırılmasıdır.

YÖNTEM

Bu araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli olayların, objelerin, varlıkların ve çeşitli alanların “ne” olduğunu betimleyen, mevcut durumları veya şartları ortaya koymaya çalışan araştırma modelidir (Kaptan, 1973).

Betimsel tarama modelinde çok kişiye ulaşılması gerekmektedir ve geniş örnekleme ulaşmanın en kolay yolu da anket uygulamaktır (Ekiz, 2009). Anketler, aynı soru grubunun çok sayıdaki bireye bizzat, e-posta veya telefon yoluyla ulaştırılmasıdır (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Çepni, 2012).

Araştırma bulguları ilgili literatürün incelenmesi ve ankete dayalı verilerden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmaktadır. Anketler, kolay, ucuz ve doğrudan doğruya veri toplama tekniği olduğundan dolayı betimleme ya da survey teknikleri arasında en çok kullanılanıdır (Kaptan, 1973; Sönmez ve Alacapınar, 2011). Anketin isimsiz de doldurulabileceği sebebiyle diğer birçok veri toplama aracına oranla objektifliğin daha yüksek olduğu görülmektedir (Kaptan, 1981; Ekiz, 2009).

Çalışmanın Örnekleme

Çalışmanın örneklemini, Trabzon ilinde bulunan ve ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin kayıtlı olduğu özel bir dershanede görev yapmakta olan çeşitli branşlardaki 31 öğretmen, bu öğretmenlerden birinin rehberliğinde bulunan 52 sekizinci sınıf öğrencisi ve bu öğrencilerin velilerinden oluşmaktadır.

Veri Toplama Aracı

1998 yılında T.C. MEB Eğitim Araştırmaları ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen “Özel Dershanelerin Türk Eğitim Sistemindeki Yeri ve Geleceği” adlı çalışmada kullanılan anket formlarından özel dershanede çalışan öğretmen değerlendirme anketi, öğrenci değerlendirme anketi ve veli değerlendirme anketleri ilköğretim düzeyine uyarlanmak suretiyle gerekli düzenlemeler yapılarak ve bazı maddelerin çıkarılmasıyla veri toplama aracı oluşturulmuş ve araştırma gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Bu araştırma Trabzon ilinde bulunan ve ilköğretim seviyesindeki öğrencilerin kayıtlı olduğu özel bir dershanede yürütülmüştür. Bu dershanede çalışan öğretmenler, sekizinci öğrenciler ve bu öğrencilerin velilerine gönüllülük esasına dayalı olarak anketler dağıtılmış ve dönüş yapan anketler analize tabi tutulmuştur. Anketlerden elde edilen veriler SPSS 19 paket programına yüklenmiş olup analizlerde sadece frekans ve yüzdeler kullanılmıştır. Tamamen betimsel veriler elde edilmesi amaçlandığından değişkenler arasındaki ilişkiler ve aralarında anlamlı fark olup olmadığı incelenmemiştir.

BULGULAR

Bu bölümde öncelikle öğretmen görüş anketlerinden, ardından öğrenci ve en son olarak veli görüş anketlerinden elde edilen bulgular sunulmaktadır.

Özel Dershanede Çalışmakta Olan Öğretmenlerle İlgili Bulgular

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Dershane Öğretmenlerinin Yaş Dağılımları

		Frekans	Yüzde
Yaş Aralıkları	20-30	18	58,1
	31-40	10	32,3
	41-50	3	9,7
	Toplam	31	100,0

Yüzdeler dilimlere bakıldığında dershanenin genç bir dinamiğe sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Dershane Öğretmenlerinin Cinsiyet Dağılımları

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Bayan	16	51,6
	Erkek	15	48,4
	Toplam	31	100,0

Dershane öğretmenlerinin cinsiyet dağılımı hemen hemen birbirine yakındır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Dershane Öğretmenlerinin Branş Dağılımları

		Frekans	Yüzde
Branşlar	Fen Bilimleri	7	22,6
	İngilizce	4	12,9
	Matematik	7	22,6
	Sosyal Bilgiler	7	22,6
	Türkçe	6	19,4
	Toplam	31	100,0

Çoğunlukta temel branşlar olarak adlandırılan Fen Bilimleri, Matematik, Sosyal Bilimler ve Türkçe branş öğretmenlerinin ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Dershane Öğretmenlerinin Deneyim Süreleri

		Frekans	Yüzde
Deneyim	1-5	15	48,4
	6-10	7	22,6
	11-15	6	19,4
	16-20	3	9,7
	Toplam	31	100,0

Dershanedeki öğretmenlerin çoğunluğu yeni mezun öğretmenlerin oluşturduğu söylenilebilir. Dershane öğretmenlerinin dershane dışındaki işlerini öğrenmek için yöneltilen soruya hepsinin cevabı sadece dershane çalıştıkları yönünde olmuştur.

Tablo 5: Dershanelerin Ders İşleyişlerin Okul Programlarıyla İlişkilendirilmesi

		Frekans	Yüzde
Okul programıyla aynı		21	67,7
Okul programıyla aynı, fakat işleniş süresi ve yoğunluğu farklı		10	32,3
Toplam		31	100,0

Tablo 5 yardımıyla, dershane işlediğiniz konular okul programıyla paralel mi? sorusuna öğretmenlerin verdiği cevaplar göz önünde bulundurulursa programın aynı olduğu fakat dersin gidişatı, öğrencilerin derste ki ilgi ve tutumu dersin yoğunluğunu ve işleniş süresini değiştirdiği söylenilebilir.

Tablo 6: Derslerin İşleyişi Sırasında Konu Ağırlıklarının Belirlenmesi

		Frekans	Yüzde
Geçmiş yıllarda çıkan sınav sorularının konu dağılımına göre		7	22,6
Programın uygunluğuna göre		9	29,0
Öğrencilerin seviyesine göre		8	25,8
Öğrencilerin istek ve ilgisine göre		7	22,6
Toplam		31	100,0

Tablo 6 ile de ders işleyiş konu ağırlıklarının belirlenmesinde programın uygunluğu (%29) ön planda iken; öğrencilerin seviyesi (%25,8), istek ve ilgileri (%22,6) ve geçmiş yıllarda çıkan sınav sorularının da etkili olduğu görülmektedir.

Ayrıca çalıştıkları dershanenin eğitim-öğretim için yeterli olup olmadığı sorgulayan anket sorusunda öğretmenlerin hepsi dershanenin fiziki koşullarının eğitim-öğretim için uygun olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Gözünden Öğrencilerin Dershaneye Başlamama Sebepleri

	Frekans	Yüzde
Okullarda sınıflara düşen öğrenci sayısının fazlalığı	6	19,4
Okullarda programların genellikle bitirilemeyişi	2	6,5
Merkezi sınav yöntemlerinin okullardaki sınav yöntemine uymaması	5	16,1
Okullarda öğrencilerin kendi seviyelerine uygun bir sınıf bulamamaları	6	19,4
Dershanelerin öğrencilerin çalışma isteklerini artırması	3	9,7
Okullarda, merkezi sınava yönelik sağlıklı bir yönlendirmenin yapılamaması	2	6,5
Öğrencinin dershaneye gitmeden sınavı kazanacağına inanmaması	3	9,7
Okullardaki ders programlarının merkezi sınav sorularına yönelik işlenmemesi	4	12,9
Toplam	31	100,0

Dershane öğretmenlerine göre öğrencilerin dershaneye gelme nedenlerinin başında okuldaki sınıf mevcudlarının fazlalığı, okullarında kendi seviyelerine uygun bir sınıfta bulunmamaları, okul öğretmenlerinin yaptıkları sınavların merkezi sınavla uyuşmadığı ve ders programlarının merkezi sınav sorularına yönelik düzenlenmemesinin bulunduğunu ifade etmektedirler.

Tablo 8: Dershane Öğretmenleri Tarafından Ders İşlenişi Sırasında Kullanılan Yöntemler

Yöntem	Frekans	Yüzde
Anlatım yöntemi	10	32,3
Tartışma yöntemi	8	25,8
Soru – cevap yöntemi	6	19,4
Örnek olay incelemesi	2	6,5
Problem çözme yöntemi	5	16,1
Toplam	31	100,0

Öğretmenlerin %32 gibi büyük bir kısmının düz anlatım yöntemini kullandığı, fakat sadece düz anlatımla sınırlı kalmayıp gerekli gördüklerinde diğer yöntemleri de kullandıkları görülmektedir.

Anket soruları doğrultusunda, müfredatın (11, 12 nolu sorular) MEB tarafından hazırlandığını ifade eden öğretmenler, (6, 7, 8, 9 nolu sorular) öğrencilerin konuyu daha iyi kavrayıp, karşılaşılabileceği tüm soruları çözebilmesi için çabalanmasının yanı sıra öğrencilerin merkezi sınav sorularını daha iyi yapabilmeleri için sürekli test çözme üzerine pratik yapıldığını (15 nolu soru) ifade etmişlerdir. Bu amaçla ders öncesi hazırlık için çeşitli kaynaklardan yararlandıklarını ve kullandıkları kaynakların dershanede tarafından karşılandığını da ifade etmektedirler. Dersler haricinde merkezi sınava kadar sınıf düzeyinde her hafta, genel sınav düzeyinde ayda bir farklı isimlerde deneme sınavları düzenlenmektedir. Ayrıca dershanelerin Trabzon ilindeki diğer şubeleriyle de birlikte ortak sınav yapmaktadırlar.

Tablo 9: Öğretmenlerin Çalışmak İçin Dershaneyi Seçme Sebepleri

	Frekans	Yüzde
Atanabilmek için KPSS'den gerekli puanı alamamak	6	19,4
MEB'de öğretmenlik yapabilmek için gerekli olan pedagojik formasyon belgesinin olmaması	11	35,5
Dershanelerde ücretlerin daha fazla olması	1	3,2
Ortam olarak kendimi dershanede daha rahat hissediyor olmam	6	19,4
Daha dinamik bir ortamda çalışıyor olmam	6	19,4
Sınıftaki öğrenci sayısının daha az olması	1	3,2
Toplam	31	100,0

Sistem bu şekilde işlerken öğretmenlerin neden çalışmak için dershaneleri seçtiklerine bakılacak olursa, büyük bir çoğunluğu (%35,5) Fen-Edebiyat fakültesi çıkışlı olduğu için MEB'e bağlı devlet veya özel okullarda çalışmak için gerekli olan formasyon belgesine sahip olmadıkları görülmektedir. Bunun haricinde öğretmenlerin bir kısmı (%19,4) KPSS engeline takılırken bir kısmı da (%19,4) dersane ortamını daha dinamik bulması veya kendini daha rahat hissetmesinden dolayı dershanede çalışmayı seçtiklerini belirtmişlerdir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Sınav Sistemi Hakkındaki Görüşleri

	Frekans	Yüzde
Bu sene uygulanmaya başlayan ve 2 dönemde gerçekleştirilecek olan merkezi yazılılar	11	35,5
Tek aşamalı sınav sistemi	13	41,9
Her sene uygulanacak tek aşamalı sınav sistemi	7	22,6
Toplam	31	100,0

Öğretmenlere "Sizce uygulanan merkezi sınav için en uygun yöntem hangisi olabilir?" sorusuna verdikleri cevaplara bakılırsa büyük bir çoğunluğu (%41,9) eski OKS sisteminde olduğu gibi tek aşamalı bir sınavı daha uygun bulurken, %35,5 i de mevcut sınav sisteminin öğrenciler için daha iyi olacağını düşünmektedir. %22,6'sı ise eski SBS sisteminde olduğu gibi her sene tek aşamalı bir sınav uygulanması gerektiğini düşünmektedir.

Ayrıca öğretmenlerin %32,3 ü öğrencilerin dershaneye gitmeden iyi bir okul kazanamayacağını düşünürken, %45,2 si bu konuda "kararsız" olduklarını belirtmişlerdir. Bunun karşılığında öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu (%48,4) öğrencilerin dersane derslerine okuldaki derslerden daha çok önem vermesi konusunda "kararsız" olduğunu belirtirken, bu soruya "katılıyorum" ve "katılmıyorum" cevaplarını veren öğretmenlerin sayıları eşittir. Yine de bütün öğretmenler öğrencilerinin dershanede öğrendiklerinin okul başarısına katkıda bulunduğuna inanmaktadırlar. Dersane sayesinde okuldaki konu eksiklerini tamamladıklarını belirtmişlerdir.

Dershanelerin fırsat eşitsizliğine sebep olmadığını düşünen öğretmenler (%74,2), öğrencilerin sürekli bir rekabet ortamında olduğu için sınav kaygısı duyduklarını (%54,8) belirtmekte ve bu yüzden de dershanede not kaygısı taşımamalarına rağmen kendilerini rahat ifade edemediklerini (%45,2) düşünmektedir.

Özel Dershaneye Gitmekte Olan Öğrencilerle İlgili Bulgular

Tablo 11: Öğrencilerin Okuldaki Sınıf Mevcutları

	Frekans	Yüzde	
Okuldaki sınıf mevcutları	15-20	4	7,7
	21-25	5	9,6
	26-30	21	40,4
	31-35	17	32,7
	36-40	5	9,6
	Toplam	52	100,0

Tablo 11'de öğrencilerin okuldaki sınıf mevcutları görülmektedir.

Tablo 12: Öğrencilerin Ay Bazında Dershane Devam Süreleri

	Frekans	Yüzde
7	10	19,2
8	13	25,0
9	9	17,3
10	20	38,5
Toplam	52	100,0

Öğrenciler haftanın 18 saat ve üzeri olan zaman dilimlerini dershane de geçirdiklerini ifade etmekle birlikte tablo 12'de ay bazında dershane devamları belirtilmektedir. Genel anlamda dershanelerin Ağustos ayı itibarıyla başlayıp, okulların resmi tatile başlamasıyla bittiğini söylemek mümkündür. Dershane de geçirdikleri sürenin bu kadar fazla olmasının yanı sıra dershane ye gitmek için okullarını hiçbir şekilde aksatmadıklarını (1 nolu soru) ifade etmektedirler.

Tablo 13: Öğrencilerin Dershane ye Gitme Amacı

	Frekans	Yüzde
İyi bir okulu kazanmak için	19	36,5
Merkezi sınavda istediğim okula girebilmek için	21	40,4
Okul ders notlarımı yükseltmemde destek olması için	8	15,4
Ailem istediği için	4	7,7
Toplam	52	100,0

Tablo 13'te de görüldüğü üzere merkezi sınavda istediği okula girebilmek (%40,4) ve iyi bir okulu kazanmak (%36,5) için dershane ye gitmeyi seçen öğrencilerin %73,1'i dershanelerin amaçlarına yönelik olduğunu düşünmektedirler.

Öğrencilerin gitmekte olduğu dershane ye kayıt yapması (4 nolu soru) konusunda %38,5'inde kendi isteği, %36'sında arkadaşları, %25'inde de ailesi etkili olurken; %59,6'sı kayıt yaptırmadan önce dershane hakkında araştırma (5 nolu soru) yapmamıştır. Araştırma yapan öğrencilerin %46,2'si eski öğrencilerin başarısına bakarken, %36,5'i öğrenci talebinin yoğunluğuna bakmıştır. Öğrencilerin %55,8'i ilk defa bu sene dershane ye giderken, %30,8'inin dershane de ikinci yılıdır. Ve öğrencilerin büyük bir çoğunluğu okul derslerini olumlu etkilediğini düşünmektedir.

Tablo 14: Öğrencinin Gitmekte Olduğu Dershanenin Okul Derslerini Olumlu Etkilediğini Düşünmesinin Sebepleri

	Frekans	Yüzde
Okul derslerimi olumlu etkilemedi	4	7,7
Okulda öğrenilen konuların kurs programında tekrar edilmesi	15	28,8
Dershane de öğrenilen konuların okulda öğrenilecek konular için temel oluşturması	5	9,6
Okulda teorik olarak öğrenilen konuların dershane programında pratiğe dönüştürülmesi	9	17,3
Dershane de konulara ilişkin problemlerin pratik çözümlerinin öğretilmesi	4	7,7
Dershane öğretmenlerinin her bir öğrenciyle ayrı ayrı ilgilenmesi	15	28,8
Toplam	52	100,0

Tablo 14'te de görüldüğü üzere öğrencilerden büyük bir kısmı okulda öğrenilen konuların kurs programında tekrar edilmesi ve dershane öğretmenlerinin her bir öğrenciyle ayrı ayrı ilgilenmesi sayesinde okul derslerinin iyileştiğini düşünürken, azınlıkta olan bir kısım ise okul derslerini olumlu yönde etkilemediğini düşünmektedir.

Dershane haricinde merkezi sınava hazırlık olarak neler yaptıkları sorulan öğrencilerin %44,2'si başka kaynaklardan kendilerinin çalıştığını söylerken, %34,6'sı arkadaşlarıyla birlikte çalıştığını, %21,2'si de özel ders aldığını ifade etmektedir. Ayrıca öğrencilerin (16 nolu soru) herhangi bir sınavlara hazırlık dergisine abone değildir.

Tablo 15: Öğrencilere Göre Dershane Programının Merkezi Sınav Başarısına Yönelik Katkısı

	Frekans	Yüzde
Kapsamlı bir öğretim programının uygulanması	10	19,2
Nitelikli bir öğretici kadrosunun hizmet vermesi	3	5,8
Bina ve tesis olanaklarının yeterli olması	3	5,8
Gerektiğinde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması	10	19,2
Program sürecinin yeterli olması	3	5,8
Sınav, test gibi değerlendirme faaliyetlerinin nitelik ve sayı bakımından yeterli olması	10	19,2
Başarısız olunan konularda tekrarla telafinin yapılması	13	25,0
Toplam	52	100,0

Öğrencilere dershane programının merkezi sınav başarısına yönelik katkısı sorulduğunda, %25'i başarısız olunan konularda tekrarla telafinin yapılmasını öne sürerken, %19,2'si de kapsamlı bir öğretim programının uygulanması veya sınav, test gibi değerlendirme faaliyetlerinin nitelik ve sayı bakımından yeterli olması dile getirmiştir. Bunlar doğrultusunda dershane öğrencilerinin kendilerine kazandırdıkları sorulunca da; %44,2'si test tekniğini öğrettiğini, %30,8'si okulda öğrendiklerini tekrar ettiğini, %25'i de gereksiz detaylardan arındırılmış bilgi verildiğini iddia etmektedir.

Bilgi aktarımı sırasında öğretmenlerinin genellikle hangi yöntemi kullandıkları sorulduğunda, %67,3'ü anlatım yöntemi derken %32,7'si problem çözme yöntemini seçmiştir. Bu yöntemlerin konuların tam olarak anlaşılmasında yeterliliği sorgulandığında %76,9'luk bir oranla "evet" yanıtı verilmiştir. Ve böylece %46,2 ile konuyla ilgili problem çözme, %38,5 ile soru çözmeye pratiklik ve hız kazandırma, %15,4 ile de konuyu anlama becerilerinin kazandırıldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerinin ders sırasında aktif bir şekilde akıllı tahtayı (17 nolu soru) kullandıklarını ve görsel-işitsel medyayı sadece dershane (18 nolu soru) kullandıklarını belirtmişlerdir. Dershane öğrencilerinin aldıkları derslere çalışırken de (19, 20 nolu sorular) çoğunluğunun (%71,2) dershane öğretmeni tarafından önerildiğini söylediği merkezi hazırlık kitaplarından (%65,4) yararlandıklarını söylemişlerdir.

Öğretmenlere yöneltilen "Sizce uygulanan merkezi sınav için en uygun yöntem hangisi olabilir?" sorusuna öğrencilerden de cevaplamaları beklenildiğinde cevapları %46,2 ile eski OKS sisteminde olduğu gibi tek aşamalı bir sınavı olurken, %28,8'i şuanda uygulanmakta olan TEOG sisteminin en uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Dershane öğrencilerinin ve okuldaki öğretmenlerinin (21, 22 nolu sorular) tavırlarını göz önünde bulundurarak kategorilendirmeleri istenildiğinde; dershane öğretmenleri için "sabırlı, inatçı, hoşgörülü, adaletli, disiplinli, ilgili, bilgili" ifadeleri kullanılırken, okul öğretmenleri için "disiplinli, adaletli, hoşgörülü, bilgili, ilgili, sabırlı, adaletsiz, bilgisiz, hoşgörüsüz, ilgisiz" ifadeleri seçilmiştir.

Dershane öğrencilerinin masraflarının ailesine ek yük getirdiği düşüncesi ile yeteri kadar başarılı olamadığı iddia eden öğrenciler %36,4 iken, dershane gitmeden istediği okula gidemeyeceğini, merkez sınavda iyi bir puan alamayacağını düşünen öğrenciler de %55,8lik yüzdeleri kaplamaktadır. Ve öğrencilerin %26,9'u okulda anlamadığı konuları dershane öğrencilerinin öğrendiklerini söylerken, %46,2'si bu konuda "kararsız" kalmıştır. Ayrıca öğrencilerin %50'si dershane öğrencilerinin okul başarısını olumlu yönde etkilediğini ifade etmektedir.

Öğrencilerin %55,8'i kendini dershane ortamında özgür hissettiğini söylerken, %48,1'i severek ders çalıştığını ve öğretmenlerinin ders anlatış biçimlerinin başarısını arttırdığını iddia etmekte, buna karşılık %50'si de dershane öğrencilerinin rekabetin onda sınav kaygısı oluşturduğunu belirtmektedir.

Dershanelerin %34,6 oranla fırsat eşitsizliğine sebep olduğunu düşünen öğrenciler olduğu gibi %38,6 oranla “kararsız” kalanlarda vardır. Ayrıca dershaneye gidenlerle gitmeyenler arasında bilgi seviyesi farkı olduğunu düşünen öğrenciler (%69,2) olduğu gibi, bu konuda “kararsız” kalanlar (% 21,2) veya “katılmayanlar” (%9,6) da vardır.

Öğrencisini Özel Dershaneye Göndermekte Olan Velilerle İlgili Bulgular

Tablo 16: Araştırmaya Katılan Velilerin Cinsiyetleri

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Bayan	32	61,5
	Erkek	20	38,5
	Toplam	52	100,0

Tablo 16’da araştırmaya dahil olmayı kabul eden velilerin cinsiyet dağılımları verilmiş olup, bunlardan %3,8 i okur yazar değil veya ilkokul mezunu, %7,7’si lisansüstü mezunu, %19,2’si ortaokul mezunu, %26,9’u üniversite mezunu ve %38,5’i lise mezunudur. Bu velilerin meslek dağılımlarına bakıldığında %1,9’u işçi veya serbest meslek, %5,8’i çiftçi veya özel sektörde, %9,6’sı emekli, %13,5 memur veya öğretmen, %48,1’i de ev hanımıdır. Evlerine giren aylık gelirleri ise çoğunlukta 1500-2000 TL (%48,1) civarında olmakla birlikte, 500 TL’nin altında olan velilerde bulunmaktadır. Ve bu veliler dershaneye ayda ortalama 150-200 TL öderken (%36,5), kimisi 100-150 TL (%23,1) ödemektedir. Velilerin %53,8 si dershane ücretlerini “çok fazla” bulurken, geri kalanı “fazla” bulmaktadır.

Tablo 17: Araştırmaya Katılan Velilerin Sahip Olduğu Çocuk Sayısı

	Frekans	Yüzde
1	4	7,7
2	18	34,6
3	11	21,2
4 ve üzeri	19	36,5
Toplam	52	100,0

Tablo 17de sahip oldukları çocuk sayıları belirtilen velilerden %82,7’sinin bir çocuğu, geri kalanlarının da 2 çocuğu dershaneye gitmektedir.

Tablo 18: Dershane Araştırması İçin Velilerin Göz Önünde Bulundurdıkları Kriterler

	Frekans	Yüzde
Öğrenci talebinin yoğunluğu	27	51,9
Eski öğrencilerin başarı durumu	11	21,2
Dershane programının süresi	14	26,9
Toplam	52	100,0

Tablo 18de görüldüğü üzere öğrencilerini dershaneye yazdırmadan önce araştırma yapan velilerin %51,9’u öğrenci talebinin yoğunluğuna bakmaktadır. Dershane programının süresine ve eski öğrencilerin başarı durumunu da göz önünde bulunduran veliler, öğrencilerinin sınava yönlendirilmesinde etkili olarak ilk önce ailesi olarak kendilerini (%57,7), sonrada dershanedeki rehber öğretmenin (%25) ve öğrencinin kendisinin etkili olduğunu düşünmektedir.

Tablo 19: Dershanelere İhtiyaç Duyulmasının Sebepleri

	Frekans	Yüzde
Okullarda öğretmen sayısının yetersizliği	1	1,9
Okullarda sınıflara düşen öğrenci sayısının fazlalığı	8	15,4
Merkezi sınav yöntemlerinin okullardaki sınav yöntemine uymaması	7	13,5
Okullarda öğrencilerin kendi seviyelerine uygun bir sınıf bulamamaları	9	17,3
Dershanelerin öğrencilerin çalışma isteklerini artırması	17	32,7
Okullarda, merkezi sınava yönelik sağlıklı bir yönlendirmenin yapılamaması	10	19,2
Toplam	52	100,0

Tablo 19da görüldüğü üzere velilerin çocuklarını dershanelere yollamasının başlıca sebepleri arasında dershanelerin öğrencilerin çalışma isteklerini artırması, okullarda, merkezi sınava yönelik sağlıklı bir yönlendirmenin yapılamaması ve okullarda öğrencilerin kendi seviyelerine uygun bir sınıf bulamamaları yer almaktadır.

Öğretmen ve öğrencilere yöneltilen “Sizce uygulanan merkezi sınav için en uygun yöntem hangisi olabilir?” sorusuna velilerin verdikleri cevaplara bakılacak olursa, %46,2 ile bu sene başlatılan sistemin daha uygun olduğunu düşünenlerin yanı sıra, %40,4 ile tek aşamalı bir sınavı, %13,5 ile de her sene tek aşamalı bir sınav uygulanması daha uygun bulmaktadırlar.

Dershanelerin haftalık ve aylık sınavlar yaptığını; her hafta ve her sınav sonrası düzenli bir şekilde öğrencileri hakkında bilgi verdiğini düşünen, lise tercihleri konusunda öğrencileri yönlendirmesinde dershanelerin katkısının büyük olduğunu ifade eden veliler, çocuklarının dershane olmadan iyi bir liseye gidemeyeceği, merkezi sınavda iyi bir puan alamayacağı görüşüne %57,7 oranında katılmazken, %42,3 oranında “kararsız” kalmışlardır.

Velilerin tamamı, dershanelerin çocuklarının okul başarısını olumlu yönde etkilediğini; büyük bir çoğunluğu (%61,5) da okullardaki konu eksikliklerini tamamladığını ifade etmektedir. Bunlara rağmen, dershanelerin eğitim fırsat eşitsizliğine sebep olan büyük bir çoğunluk (%53,8) veli bulunmaktadır. Velilerin %75’i çocuklarını dershaneye gönderdikleri için sıkıntı çektiklerini belirtip, %53,8’i dershaneleden dolayı sosyal hayatlarının kısıtlandığını söylemişlerdir. Ayrıca çocuklarının bu yoğun tempodan dolayı yaşadığı sınav kaygısının diğer aile bireyleri tarafından da hissedildiğini ima etmişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Dershane öğretmenlerine göre öğrencilerin dershaneye gelme nedenlerinin başında okuldaki sınıf mevcutlarının fazlalığı, okullarında kendi seviyelerine uygun bir sınıfta bulunmamaları, okul öğretmenlerinin yaptıkları sınavların merkezi sınavla uyuşmadığı ve ders programlarının merkezi sınav sorularına yönelik düzenlenmemesi bulunmaktadır. Öğrenciler ise merkezi sınavda istediği okula girebilmek, okul derslerinde başarılı olabilmek için dershaneye gitmektedirler. Velilerin çocuklarını dershanelere yollamasının başlıca sebepleri arasında dershanelerin öğrencilerin çalışma isteklerini artırması, okullarda, merkezi sınava yönelik sağlıklı bir yönlendirmenin yapılamaması ve okullarda öğrencilerin kendi seviyelerine uygun bir sınıf bulamamaları yer almaktadır. Şirin (2000) öğrenciler özel dershaneye zayıf oldukları derslerden yetişmekle birlikte test tekniği kazanma, bir üst eğitim kurumuna girme sınavını kazanmak için okuldaki eğitimin yetersiz olarak algılamalarından dolayı dershane seçtiklerini ifade etmektedir. Kuther, Sherman ve Williams’a (1996) göre de özel öğretim genellikle kamu okullarının kapasite yetersizliği, kamu okullarının nitelik yetersizliği, farklı eğitim alma isteği sebepleriyle gelişme göstermektedir. Ayvacı ve Er Nas (2009), uyguladıkları anketin sonucunda öğrencilerin %58’inin dershaneye SBS sınavında başarılı olabilmek için yöneldiği tespit etmişlerdir. Ayrıca, Şirin (2000) erkek öğrencilerin dershaneye gitme kararını verirken daha çok arkadaşları etkisinde kaldıkları, kız öğrencilerin ise ailesinin etkisinde kaldıkları bulgusuna ulaşmıştır.

Öğretmenlere “Sizce uygulanan merkezi sınav için en uygun yöntem hangisi olabilir?” sorusuna verdikleri cevaplara bakılırsa büyük bir çoğunluğu (%41,9) eski OKS sisteminde olduğu gibi tek aşamalı bir sınavı daha uygun bulurken, %35,5 i de mevcut sınav sisteminin öğrenciler için daha iyi olacağını düşünmektedir. %22,6 sı ise eski SBS sisteminde olduğu gibi her sene tek aşamalı bir sınav uygulanması gerektiğini düşünmektedir. Öğretmenlere yöneltilen “Sizce uygulanan merkezi sınav için en uygun yöntem hangisi olabilir?” sorusuna öğrencilerden de cevaplamaları beklenildiğinde cevapları %46,2 ile eski OKS sisteminde olduğu gibi tek aşamalı bir sınavı olurken, %28,8’i şuanda uygulanmakta olan TEOG sisteminin en uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmen ve öğrencilere yöneltilen “Sizce uygulanan merkezi sınav için en uygun yöntem hangisi olabilir?” sorusuna velilerin verdikleri cevaplara bakılacak olursa, %46,2 ile bu sene başlatılan sistemin daha uygun olduğunu düşünenlerin yanı sıra, %40,4 ile tek aşamalı bir sınavı, %13,5 ile de her sene tek aşamalı bir sınav uygulanması daha uygun bulmaktadırlar. Arslan’a (2004) göre orta ve uzun vadede üst öğretim seviyesine geçişte, birkaç saatlik sınavlar değil, öğrencinin okul başarısı veya performansı yanında ilgileri, istidat ve kabiliyetleri esas teşkil etmelidir.

ÖNERİLER

Giriş sınavlarında başarı daha çok soru çözmeye bağlıdır. Bu da öğrenciyi konuları daha iyi öğrenmek yerine, daha pratik yöntemlerle çok soru çözmeye zorlamaktadır ve öğrencileri dershanelere bağımlı hale getirmektedir. Öğrencilerin özel dershanelere olan bağımlılığını azaltmak için okullarda eğitimin niteliğini arttırmak gereklidir. Okullarda öğrenciyi başarıya yönlendiren motivasyon araçlarının daha çok kullanılması, sınıf içi yaşama dönük öğretim amaçlarının gerçekleşmesi ve öğretmen moral ve motivasyonlarının artırılması eğitimin niteliğini artıracak önemli faktörler olarak ele alınabilir. Bunun yanı sıra, öğrenci-öğretmen iletişiminin niteliği gözden geçirilmeli ve okullarda çok yönlü bir iletişim ağı oluşturulmalı ve böylece öğrenci istediğinde çekinmeden bilmediği konuları öğretmenlerinden öğrenme imkânı yakalayabilmelidir. Yine bu amaç doğrultusunda eğitim programlarının içeriği ile merkezi sınavın içeriğinin uyumlu hale getirilmesi önemli bir adım olarak görülmele beraber; okullardaki eğitim öğretim sürecinde öğrencilere bilimsel düşünme ve benzer olarak iletişim ve üst düzey düşünme becerilerinin kazandırılması, spor sanat ve kültürel faaliyet olanaklarının artırılıp öğrencilerin katılımı teşvik edilmeli ve böylelikle okullar öğrenciler için cazibe merkezi haline getirilmelidir.

Not: Bu çalışma 24-26 Nisan 2014 tarihlerinde Antalya’da 21 Ülkenin katılımıyla düzenlenen 5th International Conference on New Trends in Education and Their Implications – ICONTE’ de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Bibliography \l 1055 Arslan, M. (2004). Eğitim Sistemimizin Kapanmayan Yarası-Yükseköğretime Geçiş. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 37-51.

Ayvacı, H. Ş. ve Er Nas, S. (2009). Fen ve Teknoloji Konularının Okulda ve Dershanelerde İşlenişiyile İlgili Durumların Belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*(13), 113-124.

Baştürk, S. ve Doğan, S. (2010). Lise öğretmenlerinin özel dershaneler hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri*, 7(2), 135-157.

Biçer, B. (2008). Yükseköğretim Programlarına Yeni Yerleşen Öğrencilerin Özel Dershanelere İlişkin Tutumları. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(358), 14-20.

Büyükbaş, N. (1997). Özel Dershaneler ve Türk Eğitim Sisteminin Genel Amaçları. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 3(2), 155-162.

Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Eğitim Reformu Girişimi. (2013, Kasım 22). *Dershanelerin Kapatılması Eğitimde Kaliteyi ve Fırsat Eşitliğini Sağlar mı?* Aralık 13, 2013 tarihinde ERG (Eğitim Reformu Girişimi): <http://erg.sabanciuniv.edu/node/1257> adresinden alındı.

Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayın.

Gök, F. (2005). Üniversiteye Girişte Umut Pazarı: Özel Dershaneler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 3(11), 102-109.

Gökçe, F. (2008). Resmi ve Özel İlköğretim Okulları ile Dershanelerde Öğretmen ve Öğrenci Motivasyonu (Bursa İli Örneği). *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 33(359), 6-14.

Kaptan, S. (1973). *Bilimsel Araştırma Teknikleri: Tez Hazırlama Yolları*. Ankara: Rehber Yayınları.

Kaptan, S. (1981). *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri*. Ankara: Tekişik Matbaası.

Kutner, M. A., Sherman, J. D., & Williams, M. F. (1986). Federal Policies For Private. *Private Education* (s. 83). içinde New York.

Özden, M. (2010). Kimya Öğretiminde Okul ve Dershane Eğitiminin Karşılaştırılması: Malatya İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(2), 397-416.

Özmen, H. (2005). Ortaöğretim Kurumlarının ve Özel Dershanelerin Kimya Öğretimine Yönelik Karşılaştırılması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(20), 26-38.

Özoğlu, M. (2011). *Özel Dershaneler: Gölge Eğitim Sistemiyle Yüzleşmek*. Ankara: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı.

Sarıer, Y. (2010). Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 107-129.

Sönmez, V. ve Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şirin, H. (2000). Eğitim Sisteminde Özel Dershaneler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*(2), 387-410.

T.C. MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı. (1988). *Özel Dershanelerin Türk Eğitim Sistemi İçindeki Yeri ve Geleceği*. Ankara: MEB.

Turan, İ. ve Alaz, A. (2007). Özel Dershanelerde Coğrafya Öğretiminin Öğrenci Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 279-292.

Türk Eğitim Derneği. (2010). *Ortaöğretime ve Yükseköğretime Geçiş Sistemi*. Ankara: TED.

Yeşilyurt, S. (2008). Üniversiteye Giriş Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Dershaneleri Tercih Etme Sebepleri ve Dershanelerdeki Biyoloji Öğretiminin Durumu Üzerine Bir Çalışma. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 5(2), 95-109.

Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2011). Göreve Yeni Başlayan Özel Dershane Öğretmenlerinin Kurumlarındaki Çalışma Koşullarına İlişkin Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(2), 635-650.